

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

ROČNÍK XV.

č.1 (166)

Pripravil: IVAN GAJDIČIAR

V závere minulého roka i začiatkom tohto nového, prišlo na adresu Spolku veľa mailov, pohľadníc, blahoželaní a gratulácií. Ich odosielateľmi boli okrem členov aj sponzori, spolupracujúce inštitúcie, organizácie, umelecké kolektívy, naši priaznivci a sympatizanti. Za vinše a dobroprania úprimne ďakujeme. Rovnako aj my želáme každému len to najlepšie v presvedčení, že vzájomná úcta a dobroprajnosť sú prvým predpokladom k úspešnej spolupráci so všetkými, čo o ňu majú záujem, usilujú o ňu, alebo ju neustále upevňujú a rozširujú. V tomto roku sa budeme usilovať, abysme do nás vkladajúcu a preukazovanú dôveru nesklamali.

TURZOVKA 45 ROKOV MESTOM

Už od svojho vzniku plnila Turzovka funkciu istého centra pre okolité obce. Spočiatku ako centrum Thurzovského panstva na Kysuciach, postupne, zriadením farnosti, pribudla i úloha centra náboženského života v tejto oblasti. Hoci začiatky formovania obce neboli jednoduché a vyznačovali sa migráciou obyvateľstva, pôvodným i neskorším osadníkom sa predsa len podarilo vybudovať pevný základ pre jej ďalší rozvoj a rozmach. Ten začal byť markantný najmä od druhej polovice 18. storočia kedy (nielen) v Turzovke dochádza k populačnému nárastu a Turzovka sa aj po stránke hospodárskej stáva v rámci Bytčianskeho panstva poprednou lokalitou. V čase urbárskej regulácie Márie Terézie bola obec už preľudnená, čo sa odzrkadľovalo na veľkej rozdrobenosti sedliackych usadlostí. Napriek ďalšej migrácii či rôznym epidémiám (cholera v roku 1831, hladomor 1846 - 1848, cholera v 70-tych rokoch 18. storočia), bola natalita tunajšieho obyvateľstva na vzostupe, čo dokazujú jednotlivé sčítania obyvateľstva od polovice 19. storočia. V roku 1869 mala Turzovka 6 377 obyvateľov, v roku 1880 to bolo 6952, v roku 1890 mala 7599 a na prelome storočí v roku 1900 už 7961 obyvateľov. V období 1880-1900 išlo o najväčší prírastok obyvateľstva zo všetkých kysuckých obcí. Len pre porovnanie - Čadca v roku 1900 mala 4624 a Kysucké Nové Mesto len 1820 obyvateľov. Aj po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie a vzniku ČSR ostala Turzovka najľudnatejšou a rozlohou najväčšou kysuckou obcou a charakter najväčšej obce si udržala aj na celoštátnej úrovni. V roku 1919 žilo v 1544 domoch 8006 obyvateľov. Ešte v období Rakúsko - Uhorska začal rásť význam Turzovky aj v rámci verejnej a cirkevnej správy. Istý, hoci krátky časový úsek bola okresom, okolo roku 1870 vznikol Obvodný notársky úrad, v roku 1870 bol v rámci niekdajšej Nitrianskej diecézy vytvorený turzovský dekanát, na začiatku 20. storočia boli zriadené poštový úrad i telegraf. Turzovka bola tiež hospodárskym centrom, kde boli viaceré pily, mlyny, valchy, dva panské majere, pivovar, konali sa tu nedelne trhy i výročné jarmoky, od roku 1914 prechádzala cez obec železnica. Pri fare od dávnych čias existovala škola (prvýkrát sa výslovne spomína v roku 1647), neskôr pribudli ďalšie. Začiatkom 20. storočia tu boli dve ľudové,

jedna štátna a jedna židovská škola. Približne od polovice 19. storočia sa v obci výraznejšie začína presadzovať aj spolkový a teda kultúrny život (čítací spolok, rôzne náboženské spolky, chrámový zbor a pod.). Medzivojnové obdobie bolo poznačené rozvojom kultúrneho života (divadlo, kino, telovýchova), školstva, stavebným ruchom, na druhej strane aj vysokou nezamestnanosťou a ťažkými životnými podmienkami. Tie sa postupom času v niektorých oblastiach života zlepšovali, avšak do vývoja negatívne zasiahla II. svetová vojna. Hoci počet obyvateľstva počas I. polovice 20. storočia stúpala (v roku 1930 to bolo 8752, v roku 1940 už 10 914 obyvateľov) až po jej skončení mohol pokračovať slubný vývoj z predchádzajúcich období.

Začiatkom 50-tych rokov minulého storočia bola Turzovka najľudnatejšou obcou vo vtedajšej ČSR, mala takmer 14 000 obyvateľov. V roku 1949 pribudlo k veľkému územiu aj chotárne územie Dlhej a Turkova. Rozloha katastra však bola skôr na príťaž a tak sa v roku 1953 začalo uvažovať nad iným modelom správy, ktorý by umožňoval efektívnejšie riadenie a fungovanie jednotlivých častí turzovského územia. Spočiatku sa navrhovalo, aby z tzv. veľkej Turzovky vzniklo 10 nových obcí, tento návrh však neprešiel. Krajská plánovacia komisia v Žiline predložila na rokovanie vlastný návrh, ktorý rátať s rozdelením územia na 4 samostatné obce. Plénum MNV v Turzovke tento návrh v polovici roka 1953 schválilo a rozhodlo o delení tzv. veľkej Turzovky. K účinnosti celého procesu došlo 16. mája 1954, Turzovka zostala obcou s 5400 obyvateľmi.

Celý tento zhutnený dejinný priez bol potrebný, aby sme sa dostali k podstate - k udeleniu štatútu mesta. Aj samotné udelenie však malo svoj vývoj. Žiadosť o udelenie štatútu mes-

ta bola prvýkrát prerokovaná na schôdzi Miestneho výboru Komunistickej strany Slovenska (MV KSS) dňa 1. marca 1965 a o necelé dva týždne aj na plenárnom zasadnutí Miestneho národného výboru (MNV) 13. marca 1965. Na obidvoch zasadnutiach bola žiadosť schválená a bolo odporučené, predložiť celú záležitosť na vybavenie vyšším kompetentným orgánom - Okresnému národnému výboru (ONV) v Čadci na odbor pre veci vnútorné a Stredoslovenskému krajskému národnému výboru (SKNV) v Banskej Bystrici. Žiadosti na oba nadriadené orgány boli adresované 16. marca toho istého roku (text uverejníme v niektorom z ďalších vydaní Informácií). Rada ONV v Čadci žiadosť posúdila 2. apríla 1965 a odporučila jej kladné vybavenie. Zároveň uložila odboru pre vnútorné veci ONV predložiť žiadosť so stanoviskom rady na ďalšie konanie SKNV do Banskej Bystrice. Začiatkom augusta 1965 prišlo MNV v Turzovke negatívne vyjadrenie z Banskej Bystrice - oznamujeme Vám, že Váš návrh na priznanie charakteru mestského národného výboru pre obec Turzovka bude predmetom hlbšieho skúmania, ktorý prevedie odbor pre vnútorné veci SKNV v mesiaci septembri a októberi t.r. V prípade realizácie návrhu by bolo možné tento schváliť len s účinnosťou od 1.1. 1966 na decembrovom zasadnutí pléna SKNV. K realizácii návrhu s účinnosťou od 1.1. 1966 napokon nedošlo. Prvý a dost narychlo zostavený návrh predstaviteľom obce nevyšiel. Trvalo ďalšie dva roky, kým SKNV v Banskej Bystrici definitívne rozhodol, a na svojom zasadnutí 20. decembra 1967 uznesením č. 22 určil pre obec Turzovku charakter mestského národného výboru s účinnosťou od 1. januára 1968.

Na významný deň 27. januára 1968, kedy predsedovi MsNV Jurajovi Malachovi odovzdal slávnostnú lis-

tinu podpredseda SKNV v Banskej Bystrici Vladimír Litvaj, (viď foto) sa Turzovčania patrične pripravili. Bol to skutočne slávnostný deň a tomu zodpovedal aj pripravený kultúrno - spoločenský program a počet pozvaných hostí. Celkovo MsNV rozposlal 121 pozvánok. Medzi pozvanými boli členovia pléna MsNV, riaditelia tunajších škôl, závodov, funkcionári z ONV v Čadci, predsedovia MNV okolitých obcí, nemohli chýbať členovia OV KSS v Čadci, ďalej boli pozvaní funkcionári z SKNV v Banskej Bystrici, zástupcovia regionálnych i celoštátnych médií (tlač, televízia) a zaujímavosťou je, že medzi pozvanými figuruje aj meno Alexander Dubček, prvý tajomník ÚV KSS Bratislava. Kolkí z pozvaných napokon do Turzovky aj prišli, sa zo zachovaných písomných prameňov nedozvedáme.

Slávnosť začala o 10.00 v kultúrnom dome programom, ktorý otvoril predseda MsNV Juraj Malach. Nasledoval slávnostný akt priznania charakteru mesta a odovzdania slávnostnej listiny. Pokračovalo sa recitáciami, prednáškou z dejín „nového“ mesta, pozdravmi hostí a vystúpením folklórneho súboru Kysučan. O 12.30 prítomní hostia zasadli k spoločnému obedu v jedálni závodu Slovenka. Večer organizatori pripravili aj divadelné predstavenie a pre menej náročných ľudovú veselicu. Turzovka v tento deň prijímala gratulácie, zachovali sa rôzne, napr. od MsNV z Frýdku - Místku, Závodu Drevoimpregna Žilina, či od MsNV v Čadci, ktorému bol mestský charakter udelený len 8 rokov pred Turzovkou, v roku 1960. V sobotnom vydaní denníka Smer z 27. januára 1968 nachádzame krátku správu o tejto udalosti: Turzovka jásá - bodaj by nie, veď práve dnes, oficiálne „dedina“ Turzovka zmení sa na Turzovku - mesto ... Turzovka bude dnes - asi tak od 17. hodiny mestom. Bez hrdelného práva ... Turzovka je mesto, dnes večer bude Turzovčanom „hej“, už budú mešťania, dúfajme, že si nevybojovajú „šibenicu len pre nás a pre naše deti“... a srdečne im k mešťianstvu blahoželáme.

Napriek tomu, že opisované udalosti nie sú ešte až tak staré, je dôležité nezabúdať ani na mílniky moderného vývoja mesta. Veď aj tie raz budú tvoriť jej „zaprásenu“ históriu.

Mgr. **DRAHOMÍR VELIČKA, PhD.**
(foto - dobový pohľad na stred Turzovky)

PRIPOMÍNAME SI

V nedeľu 6. januára uplynulo 80 rokov od narodenia bývalého štvornásobného majstra republiky v boxe, **JOZEFA BELEŠA**, nášho rodáka (publikujeme o ňom v monografii **TURZOVKA** krížom - krážom na str. 368).

V utorok 17. januára uplynie 130 rokov od času, čo vo Viedni zomrel maliar, sochár a staviteľ **JOZEF BOŽETECH KLEMENS**, tvorca oltárneho obrazu v turzovskom chráme Nanebovzatia Panny Márie, 14 obrazov Krížovej cesty, Ružencovej Panny Márie a niekoľkých ďalších diel v turzovskej farnosti. (Bližšie o ňom publikujeme v monografii **TURZOVKA** 1598 - 1998 na str. 448).

V sobotu 28. januára to bude 75 rokov od narodenia vedca a pedagóga **Ing. VLADIMÍRA KOVÁČIKA, DrSc.**, nášho rodáka (publikujeme o ňom v monografii **TURZOVKA** 1598 - 1998 na str. 450).

DROBNÉ OZNAMY

Spolok splnil všetky stanovené podmienky, aby sa aj v tomto roku stal prijímateľom 2 % podielu zaplatených daní z príjmov právnických a fyzických osôb, a preto pri vyplňovaní daňového priznania za rok 2012 neopomeňte do príslušnej kolónky uviesť meno nášho občianskeho združenia.

- Počet originálnych IP adries, z ktorých sledujete naše webové stránky už presiahol číslo 20 000 a počet štátov vo svete, kde sú sledované, stúpol už na 68.

- Pripravujeme vydanie 27. čísla **INFORMAČNÉHO BULLETINU**, ktorý vyjde v najbližších dňoch opäť v plnofarebnej úprave, jeho distribúciu členom uskutočníme vo februári 2013.

- Aj v tomto roku budeme pokračovať v zbierke listín, dokumentov, fotografií a predmetov v zmysle našej **VÝZVY** a na tomto mieste uverejňovať mená darcov exponátov pre budúce mestské múzeum.

- Výkonný výbor Spolku na svojom decembrovom zasadnutí o. i. schválil aj zámer vybudovať v Turzovke Pamätník **TOMÁŠOVI UHORČÍKOVI** pri príležitosti 300. výročia jeho popravy a odhalil ho v auguste 2013 v priestore Parku rodákov.

- Do augusta 2013, kedy bude zvolané V. Svetové stretnutie Turzovčanov a ich potomkov na rok 2014, bude už k dispozícii aj ideový plagát tohto jubilejného stretnutia.

BLAHOŽELÁME

V januári 2013 oslavia okrúhle a polokrúhle narodeniny členovia nášho Spolku

Bc. **JÁN CHROMÍK**

Ing. **MARIAN RIZMAN**
Turzovka

Ing. **SOŇA CHRANČOKOVÁ**
Bratislava

RUDOLF ŽIDEK
Turzovka

VILMA PLECHOVÁ
Čadca

Želáme im všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

Aktuálne informácie o činnosti nášho Spolku Nájdate na webových stránkach www.spolokpriatelovturzovky.sk